

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Caput I. Inventio sacri corporis in cœmeterio S. Balbinæ, Via Ardeatina;
prima ejusdem translatio ad Castrum S. Silvestri, et secunda ad Castrum
Julianum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

A litare, nihil terrenum, nihil carnale desiderans, sed tota mentis intentione ad æterna et sine fine mansueta * gaudia semper intentus, crucem suam post Dominum baiulavit. Legerat enim in Euangelio Dominum dicentem : « Qui » non baiulat crucem suam, et sequitur me, non » potest meus esse discipulus *b*. » Timens igitur et multum metuens, ne tanto Magistro haberetur indignus discipulus, desepit mundum, ut liber sequeretur Christum, dicens cum Apostolo : « Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini » mei Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo *c*. »

ob virtutes suas S. Silvestro in Pontificatu sufficitur.
 2 Et quia juxta B. Jacobi Apostoli testimonium, qui voluerit esse amicus mundi, inimicus Dei constituitur *d*, mundum cum suis oblectamentis desepit, cum cruce Dominum sequens, carnem suam cum vitiiis et concupiscentiis crucifigendo : erat enim jejuniis et orationibus semper intentus, indutus omni tempore cilicio. Pro hiis itaque et aliis innumeris sanctitatis operibus, non tantum Deo, verum etiam hominibus caris et amabilis extitit, et maxime magistro suo, B. Silvestro, tunc Romano Pontifici, a quo in tantum diligebatur, ut sæpissime B. Silvester viva et aperta voce hunc solum inter cæteros fore, assereret, qui Pontificali cathedra dignus haberetur *e*. Mortuo igitur B. Silvestro, et, ut decebat, honorifice sepulturæ tradito, clerus populisque Romanus concordi voto, parique voluntate Marcum, diaconum, elegerunt Pontificem; qui, licet multum resisteret, sequere indignum reclamaverit, Pontificali tamen cathedra ex more est sublimatus *f*. Qualem vero se in Pontificatu, quantumque præbuerit, quantæ sanctitatis, quantæque humilitatis, mansuetudinis ac benignitatis circa omnes extiterit, humana lingua non efficit * enarrare.

* an. sufficit?
 3 Neque enim, ut plerique, pro collato sibi honore in superbiam est elevatus, sed memor Domini dicentis : « Qui se exaltat, humiliabitur; » et qui se humiliat, exaltabitur *g*, majoris humilitatis apparuit, quam cum esset in Ordine diaconatus. Denique, cum in honore duodecim Apostolorum duodecim quotidie pauperes ad mensam haberet, ipse per semetipsum eis ministrabat; nec aliquid omnino corporalis cibi gustabat, nisi prius eos refectos sentiebat, illius vere discipulum et imitorem se ostendens, qui ait : « Non veni ministrari, sed ministrare *h*. » Nocturno vero silentio, cum se homines sopori tradunt, illos in singulis thoris mollioribus collocabat, ipse autem super nudam terram quiescebat *i*; cilicio tantum ad carnem indutus. Viduarum et orphanorum ac pauperum, Romæ degentium, negotia curabat, ut propria eorumque nomina penes se scripta habebat, et de suis facultatibus, prout cuique opus esset, necessaria ministrabat. Hic duas fecit basilicas, unam Via Ardeatina, in qua requievit *k*, alteram in urbe Roma juxta Palatinas *l*; sed cum omnipotens Dominus, invidiorum aspernator, vellet, eum jam a labore quiescere, et laborum suorum æternam in cælis mercedem recipere, post multa et inenarrabilia signa, quæ per eum Dominus gessit, ex hac luce subtractus est, reddiditque spiritum Deo, a quo illum acceperat, expletis annis duobus, mensibus novem in Episcopatu suo, diebus autem viginti *m*.

humilitate ac misericordia fulget, binas ecclesias condidit, ac moritur.

g
C
h
i
k
l

m

ANNOTATA.

AUCTORE ANONYMO.

a Tres translationes hic Anonymus enarrat; at quia harum postremam, quæ in urbem Romanam facta est, describendam proprie susceperat Translationem dixit, non Translationes.

b Lucæ 14, v. 27.

c Ad Galatas cap. 6, v. 14.

d Lege B. Jacobi Epistolam cap. 4, v. 4.

e In nostræ Vitæ S. Marci apographis eadem leguntur de illius diaconatu et promotione ad summum Pontificatum ex commendatione S. Silvestri, proximi ejusdem decessoris. Vide dicta in Commentario prævio num. 19.

f Id factum esse die 18 Januarii anni 536, probavi in eodem Commentario § 2.

g Lucæ cap. 14, v. 11.

h Lege cap. 20 Matthæi, v. 28.

i Quæ de misericordiæ operibus hic præmissa sunt ac subduntur, leguntur etiam in aliquot nostris Vitæ apographis; sed quam ea certa sint, quis dicat?

k Ubi et corpus ejus sæculo XI inventum fuisse, hic infra dicitur.

l Palacinas alii legendum monent. De utraque hac ecclesia vide dicta in Commentario prævio §§ 1 et 2.

m Imo solum mensibus octo ac diebus viginti, anno vero 536, Nonis Octobris, ut probatum in Commentario prævio est a num. 8.

CAPUT I.

Inventio sacri corporis in cæmeterio S. Balbinæ, Via Ardeatina; prima ejusdem translatio ad Castrum S. Silvestri, et secunda ad Castrum Julianum.

Sepultus est Via Ardeatina in cæmeterio Balbinæ *a*, ubi cum per longa tempora permansisset, videlicet usque ad tempora Gregorii septimi Papæ *b*, contigit, ut quidam cymiterium in quo corpus S. Marci erat, intrarent, et dum diligenter inquirerent, sicubi vel Sanctorum reliquias, vel aliquid aliud, unde lucrarentur, invenire potuissent, venerabile corpus ex insperato invenerunt; quod cum vere B. Marci corpus ex titulo, quem in sepulcro repererunt, fore cognoscerent, valde gavisus sunt, quia talem thesaurum invenerant, ex quo et temporales divitias et æternas se posse consequi, non dubitarent.

3 Unus igitur ex hiis, nomine Benedictus, festinus et plurimum gaudens ad titulum S. Marci, quem ipse B. Marcus temporibus Constantini imperatoris in Urbe construxerat, cucurrit, et ipsius tituli *c* archipresbiterum, et omnes canonicos caute conveniens, ubi B. Marci corpus esse, crederent, studiose quasivit. Quo audito, archipresbiter et clerici illud se in eadem ecclesia indubitanter habere, dixerunt. Quibus ille : Procul dubio, inquit, decepti estis, nec sic est, ut

F Inventum in cæmeterio S. Balbinæ corpus S. Marci.

a

b

fossor nuntiat clero S. Marci, ab eoque re-pulsus.

c

ACTORE
ANONYMO.

d

ut speratis : nos enim illud nuper invenimus; et si vestro æque nobis moderamine dare vultis, integrum vobis corpus cum proprio titulo *d* dabimus. Illi autem prænominati Benedicti verba parvi pendentes, ejus assertionibus fidem accommodare noluerunt.

cum sociis suis
illud vendit
illustri ma-
trona in Cam-
pania,

e f

6 Erat autem eo tempore Campaniæ in castro S. Silvestri *e* uxor cujusdam Theobaldi *f* illustrissimi militis, nobilissima femina, Theutonica genere, quæ religionis intuitu nimio flagrabat desiderio, ut Sanctorum reliquias in terra sua posset habere; et dum sedulo cogitaret, qualiter suum impletet desiderium, tandem sapienti usa consilio, Romam de suis fidelibus misit, qui ad hoc maxime operam darent, ut alicujus Sancti reliquias, dato pretio *g*, ad eam deferrent. Venientes itaque Romam, dominæ mandata exequentes, prædictos fossores obvios habuerunt; cumque ab eis requisiti causam itineris manifestassent, fossores dixerunt : Si sic est, ut dicitis, ecce, quod quærebatis, invenistis : et addunt : Nos habemus corpus S. Marci Papæ, quod, si justum pretium nobis recompensare velitis, sine dubio vobis trademus.

B

a qua in ere-
cta ipsi eccle-
sia digne re-
conditur,

7 Sed quid multis immorari debeamus? Data pecunia, pretiosissimum corpus ad dominam suam in Campaniam detulerunt; quod illa, plurimum gaudens, cum maxima devotione suscepit, referens gratias Deo, qui non derelinquit sperantes in se, et suorum fidelium petitiones dignanter exaudit : atque illico præcepit, non longe a Castro S. Silvestri ad honorem S. Marci ecclesiam fabricari *h*; qua expleta, accitoeque episcopo *i*, in cujus parochia erat, in eadem ecclesia cum maxima gloria sanctissimum corpus pulcherrimo recondidit tumulo. Quod cum ad aures archipresbyteri et clericorum tituli S. Marci pervenisset, ineffabili mœrore dolentes et se ipsos *k* de negligentia accusantes, communicato consilio, in Campaniam ad dictam feminam, quæ sanctum corpus emerat, properare curaverunt, et ab ea, tamquam subjectum sibi thesaurum, B. Marci corpus nunc piis commotionibus, nunc gravissimis minis, Papæ auctoritatem et Romanorum potentiam opposcentes, requirere cœperunt.

h

i

k

frustra recla-
mantibus Ro-
manis clericis
S. Marci.

C

8 Quorum verbis religiosa femina ex insperato percussa respondit : Miror, prudentes et sapientes clericos a me, tamquam furti rea, B. Marci corpus requirere, quod nec furatum sum, nec furari mandavi. Fateor (inquit) inveni thesaurum, quem de meis opibus libentissime acquisivi, et acquisitum debita veneratione tuto recondidi in loco : nunc nec blanditiæ subtrahent, nec minæ tollent, nec cujuslibet potentis violentia rapiet. Verum, si vel Papæ majestas, vel Romanorum magnitudo, ad reddendum, quod vita carius habeo, me aliquando cogere vellet, ego mihi exilium in partes Occiduas magis eligerem *l*, quam uno die vellem hoc quoquo modo carere. Accepta autem tam incommoda responsione tristiores effecti, qui perrexerant, clerici ad Urbem regressi, cum hiis, qui remanserant, et cum omnibus parochianis, ad recuperandum amissum thesaurum sollicitiores esse cœperunt.

l

Tempore Pa-
schalis II, de-
structo S. Sil-
vestri castro,
incola castri
S. Juliani
m

9 Temporibus itaque sanctæ recordationis Papæ Paschalis *m*, filii illius mulieris, cujus supra memoriam fecimus, quæ sacrum corpus comparaverat, matre eorum jam dudum mortua, adversus Dominum Papam arma sumpserunt; unde sæpe commoniti, cum stultitia sua

nullatenus cessare voluissent, indignans Dominus Papa ad comprimendam et edomandam eorum superbiam, et de Urbe, et de tota Campania contra eos exercitum conduxit, et Castrum S. Silvestri, Domino juvante, cepit atque destruxit *n*. Fuerunt autem in illo exercitu quidam ex parochianis S. Marci, licet pauci, qui sanctum corpus ejus exinde tollere, et ad propriam ecclesiam reducere conati sunt; sed a multitudine prohibiti, quod proposuerant, minime adimplere potuerunt. Quo comperto, clerici et laici, qui Julianum *o* castrum inhabitabant, multum metuentes, ne simili occasione Romani ad eadem partes iterum euntes sanctum corpus tollerent, secumque deferrent, ad jam dictam ecclesiam, quæ, tum morte suæ fundatricis, tum destructione castri, quasi derelicta erat, con-
vernerunt, et inde ad Julianum castrum mirificum corpus cum maximo honore transtulerunt.

D

n

o

10 Facta est autem inter castrenses contentio, ubinam corpus recondi debuisset, alii numquam *p* intra castrum, alii in matrici ecclesia S. Viti, quæ Ad Pinum dicitur, recondendum fore, censebant. Post multorum tandem verborum contentiones et jurgia, armorum quoque gravissimos strepitus, majorum et potentiorum consilio in præfata S. Viti ecclesia per manus Velitrensis episcopi *q* in optima concha reconditum est venerabile corpus, in ipsa vero altaris consecratione, clericis simul ac laicis consulentibus, ad honorem beatissimi Marci, cujus sacrosanctum corpus manu tractavit, et devotissime consecravit magnæ sanctitatis episcopus *r* ipsam B. Viti ecclesiam secundam a Velitrensi sedem perpetuo stabilivit et confirmavit, pro eo videlicet, quia summi et universalis Pontificis corpus ibidem recondiderat.

ablatur S.
Marci corpus
in ecclesia
S. Viti condi-
derunt.

p

E

q

r

ANNOTATA.

a *Omnino constat, ipsum in illo S. Balbinæ cœmeterio sepultum fuisse, quod ab ipso etiam S. Marci dictum legitur, atque ab aliis in Via Ardeatina, ab aliis in Via Appia locatur. Adi Commentarium prævium num. 5, ubi diversi loquendi modi ratio allegata est.*

b *S. Gregorius VII Papa, cujus gesta in Opere nostro exposita habes ad diem 23 Maii, Ecclesiæ Dei præfuit ab anno 1075 usque in 1085; ac proinde S. Marci corpus in prædicto cœmeterio octavum jam sæculum jacebat, quando ibidem inventum fuisse, Anonymus noster hic incipit narrare.*

F

c *Vere antiquum Romæ esse S. Marci Papæ titulum, qui hodieque superest, ostendi in Commentario prævium num. 6.*

d *Id est, cum simul inventa sepulchrali inscriptione, ex qua constabat, corpus istud S. Marci Papæ esse.*

e *Per Campaniam hic indicari Campaniam Romanam, manifestum fit ex sequentibus. De Castro S. Silvestri vide observata in Commentario prævium num. 59 et duobus sequentibus.*

f *Vellem, ut certiorum horum duorum illustrum conjugum notitiam dedisset. Adi Commentarium prævium num. 59.*

g *Eruditus notum est, fuisse aliquando, qui religioni sibi non ducerent Sanctorum reliquias pretio mercari.*

h *Hinc etiam conjice, exiguum istud castrum fuisse; alioquin enim videtur pia illa matrona ecclesiam vel sacellum intra illud potius, quam extra*

A extra, condendo sacro corpori constructura fuisse.
i Fortasse Velitrensi.

k Sic restitui, cum in apographo nostro perperam legeretur: Ex se ipsis.

l Id est, illuc cum sacro corpore confugerent.
m Designatur Paschalis II, qui ab anno 1099 usque in 1118 Apostolicam S. Petri Romanam Cathedram tenuit.

n Consule Commentarium prævium num. 40 et sequenti.

o Est hoc diæcesis Velitrensis, inter cujus præcipua oppida recensetur apud Orlandum parte 2 Orbis sacri et profani tom. I, pag. 605. Vide etiam dicta in Commentario prævium num. 59.

p An legendum: Namque?

q Apud Ughellum tom. I Italiae sacræ, col. 46 in Veliternensium ante hujus ecclesie cum Ostiensi conjunctionem, anno 1130 ab Eugenio III factam, episcoporum Catalogo postremus Leo ponitur velut anno 1105 constitutus; verum alii hunc Leonem Vercellensem episcopum fuisse putant, nec videtur completus is Catalogus, ut dicere nequeam, hinc, an alius apud Anonymum indicetur.

B r Quis hic magnæ sanctitatis episcopus? Idemne, qui supra Veliternensis, an alius?

CAPUT II.

Sacri corporis e castro Juliano ad sui nominis ecclesiam Romam translatione: miracula quedam ibidem mox obtenta.

A Anno vero ab Incarnatione Domini millesimo centesimo quadragesimo quinto facta est in Urbe valida turbatio, ita ut clerus in populum, et populus in clerum universaliter agerent a: increscente autem persecutione, Eugenius, qui post Papæ Lucii mortem in Romanum Pontificem est b electus, communicato episcoporum et Cardinalium consilio, Urbem dimisit, et ad Farfense monasterium exiit, ibique, Spiritu sancto cooperante, per manus Sabinensis et aliorum episcoporum solemniter est consecratus; et quia contra Romanorum impetum ibi non erat illi tutum manere, cum episcopis et Cardinalibus Narniam c concessit. Comites autem, qui circa Urbem erant, iram, indignationem et fortitudinem Romanorum timentes, et Tiburtinæ civitatis ruinam ante oculos semper habentes d, ne similiter sub Romanorum potentiam caderent; Narniam ad dominum Papam commune fecerunt confugium, et ibi solito more illi fidelitatem juraverunt.

12 Post hæc vero, ipso domino Papa mandante, contra senatum et populum Romanum, quibus modis poterant, comites pugnare cœperunt e: unde senatus populisque Romanus magis ira commotus, et gravius indignatus, copiosa equitum et peditum multitudo collecta, ad illos expugnandos in fortitudine exiit, Julianum castrum invasit, cepit, et igne cremavit. Tunc parochiani S. Marci, qui ibi erant, ad memoriam reducentes, quoquo modo de Urbe f ad castrum S. Silvestri, et inde ad Julianum

B. Marci corpus delatum et reconditum fuerat; quo illud tollerent et Romam ad suum titulum deferrent, nimio desiderio cœperunt esse solliciti; sed ignorantes, ubi reconditum erat, cœperunt ab hominibus, qui de vicinis castellis advenerant, quasi oraturi et munera pro devotione oblaturi, sollicitè inquirere, ubi gloriosum corpus reconditum fuisset.

15 Divina itaque providentia factum est, ut clerici, qui factarum translationum conscii fuerant, et locum et altare, sub quo in marmorea concha corpus erat reconditum lætenter * indicarent. Quo cognito, secreto intrantes ecclesiam, januis clausis, pio, ut illis visum est, studio, altari diruto, corpus de concha tulerunt, et in syndone ligatum ad commune detulerunt hospitium. Eo vero tempore, quo reliquie de ecclesia tollebantur, cum magna esset cæli serenitas, subito aere in nubibus concreto, coruscationes et tonitrua tam gravia facta sunt, ut totus exercitus, tamquam de imminente morte, timeret, et si quid commissum esset, emendari sine dilatione, terribiliter conclamarent. Hii vero, qui secreto corpus abstulerant, timentes, ne forte exercitus de corporis ablatione cognosceret, duos ex suis elegerunt, quibus pretiosissimum thesaurum Romam deferendum commiserant, qui latenter exercitum dimittentes g, ad Urbem redire cum maximo gaudio properabant. Legatos autem, antequam Julianum pervenissent, ad Joannem, venerabilem archiepiscopum S. Marci præmiserant, ut h duos ex clericis, quos vellet, illuc absque dilatione dirigeret.

14 Quo audito, archiepiscopus et clerici primo quidem, quidnam hoc esset, quod cum tanta festinatione vocabantur, attoniti cogitabant; neque enim causam itineris legatis indicaverant. Deinde vero deliberato consilio, duos clericos, unum videlicet presbiterum, et alterum, diaconum, simulque quemdam satis honestum et fidelem laicum festinanter miserunt; qui autem missi sunt, juxta Vellitrum i redeuntibus et sacrum corpus deferentibus obviaverunt; cumque se invicem salutassent, et cur pergerent, inquisiti manifestassent, delatores sacri corporis dixerunt: Nolite ultra in eundo laborare; quia, ecce, nos deferimus, pro quo vocati venistis: et ostenderunt illis pretiosissimum corpus, quo viso, inenarrabili repleti gaudio, tendentes ad sydera palmas, plurimasque lacrymas ex ingenti lætitia fundentes, Regi regum Christo pro collato sibi munere gratias innumeras retulerunt, et cum tremore et maxima reverentia oblatum thesaurum receperunt, atque impressis sigillis eum munientes, usque Albam k eo die redierunt, ibique pervigilem noctem ducentes, cum magna diligentia, quod acceperant, custodierunt.

13 In eadem vero nocte plurimum inter se contulerunt, utrum in manifesto, an in occulto, deportari debuisset: mane autem facto surgentes, et reliquias sanctas occulte ferentes, venerunt ad portam civitatis, quæ propter Lateranensem ecclesiam, juxta quam sita est, S. Joannis l dicitur, illicque * deliberato consilio rogaverunt laicum, qui secum perrexerat, ad ecclesiam S. Marci properare, et archiepiscopi ac cæterorum fratrum in ea degentium voluntates inquirere, qualiter sanctum corpus deferendum censerent; et dixerunt: Nos te lento gradu sequemur usque ad ecclesiam S. Quirici m, ibique

AUCTORE ANONYMO.

Sancti corpus ex altari secreto tollunt, et Romam versus deferentes * an latenter?

E

g

h

obviantibus ex Urbe accitis clericis tradunt,

i

F

k

quod dum hi in Urbem ferunt, secreto divinitus patefacto.

l * an ibique?

m